

הקרקע, לתבוע ממנו את דמי השדות ששילמו? ואם כן, יוכל המוכר להציג לפניו את השובר, ויתברר שהוא טרף פעמיים שלא כדין?!

ומתריצין: מכל מקום, **אדהכי והכי**, בינתיים עד שהלקוחות יבאו אל המוכר, **שמיט ואביל פירי**. הוא יאכל מהפירות של השדה שטרף שלא כדין, ו"קשה גזל הנאכל" להוציאו מיד הגזלן.⁽²¹⁹⁾

אי נמי, יש לחשוש, ללוקח שלא באחריות. שמא אותו לוקח שטרפו ממנו פעם שניה קנה את השדה מהמוכר בלי אחריות, והוא לא ילך בכלל למוכר לתבוע את דמיה שהרי אין לו אחריות עליה, ונמצא מפסיד את שדהו שלא כדין.

ומקשינן: **אי הכי**, שטרי הלואה נמיו? האיך אמר רב פפא שבעלמא כותבים שובר באופן שהמלוה טוען שאיבד את שטרו, ואנו מחייבים את הלוה לשלם על סמך השובר שבידו, והרי גם שם נחשוש שמא המלוה לא איבד את שטרו והוא ילך ישר לאחד מהלקוחות של הלוה ויטרוף ממנו, שהרי השובר נמצא אצל הלוה והוא אינו יודע ממנו?

זה מן הראוי שהלוה יצטרך כל הזמן לשמור על השובר מהעכברים, שאם יאכלוהו יוציא המלוה את שטרו ויגבה ממנו שוב.

והוא הדין בשטר מכר, שהלוקח טוען שאבד לו השטר, אין לכתוב לו שטר חדש עם אחריות על סמך השובר שהוא יתן למוכר, שהרי אז יצטרך המוכר לשמור כל הזמן על השובר.

קסט-ב **אמר לחו רב פפא** [או רב אשי]: אין מכאן ראייה, כי לעולם **בעלמא כותבין שובר**. והבא, **היינו טעמא** שאין כותבים אחריות בשטר השני, משום שהשובר לא יועיל. **דדלמא אזיל בעל חוב וטריף מיניה דלוקח**, שמא הבעל חוב [הנגזל] יטרוף מהלוקח הזה שטוען שאבד שטרו, **ואזיל איהו וטריף לקוחות**, ולאחר מכן הוא ילך ויטרוף מהלקוחות של המוכר שלו ולא מהמוכר עצמו. **ושובר גבי לקוחות, ליבא**. השובר הרי נמצא בידי המוכר ולא בידי הלקוחות, ונמצא, שלמרות השובר, עדיין קיים החשש שמא יטרוף פעמיים משני לקוחות של המוכר.

ומקשינן: **סוף סוף**, הרי הלקוחות הללו שטרפו מהם שדותיהם, **לאו אמרי דארעא הדרי?** וכי הם אינם חוזרים למוכר, בעל

שכותבים את הזמן של עכשיו ולא ביאורו מדוע אין לחשוש שמא חזר הלוקח ומכרו למוכר? ובתורת חיים מבאר שכאן מדובר שהמוכר בפנינו והוא מודה שלא חזר ולקחה מהלוקח לכן אין חשש לכתוב מזמן של עכשיו. 219. כתב הרא"ש: מכאן משמע שהמלוה, או הלוקח שטרפו ממנו את השדה, יכולים לתבוע

החדש ויכתוב בשובר שכל השטרות פסולים מלבד אותו שחתומים עליו פלוני ופלוני, ולעולם כותב את הזמן הראשון. ומה שאמרו "לבר מן היפוק בזמנא דא" היינו מלבד השטר שנחתם בפעם הזאת על ידי אלו העדים. ובתוספות כאן ד"ה לבר כתבו כהרשב"ם

אבל **הכא**, באותו לוקח שטרפו לו את שדהו, **דארעא מסיק**, שהוא תובע מהמוכר שלו שיתן לו שדה אחרת במקומה, הרי כשהוא בא ללקוחות של המוכר הם אינם מתמהמהים ליתן לו את קרקעותיהם, כי **מידע ידעי המאן דמסיק ארעא, בזוזי לא מפייס**. הם יודעים שהמוכר עדיין לא שילם לו, כי בדרך כלל, מי שתובע קרקע מהשני, אינו ממהר להתפשר לקבל כסף במקום הקרקע עד שהוא יהיה בטוח שהשני לא

ומבארת הגמרא: **התם, בשטרי הלואה, דוזוזי מסיק**, שהמלוה תובע מהלוה כסף, הרי כשהוא בא לטרוף מהלקוחות שלו הם אינם ממהרים ליתן להם את קרקעותיהם, כי **אמרי**, הם סבורים, **פייסיה בעל חוב בזוזי**, מן הסתם הלוה כבר שילם לו בינתיים את החוב. לכן, הם הולכים קודם אל הלוה, לברר אם הוא אכן לא שילם למלוה, ואז מתברר להם שיש לו שובר, ושהחוב הזה כבר נפרע, ולכן ניתן לכתוב שובר בשטר הלואה. (220)

220. הקשו תוס': אם כן, מדוע הגמרא לעיל שמלוה שטוען אבד שטר חובי אין כותבין לו שטר חדש, שהרי לפי האמור כאן כותבין שובר בהלואה, ואם כן, יש עצה שובר בדומה לשובר שדנה הגמרא כאן לגבי מוכר, דהיינו שנכתוב ללוה שכל שטר חוב שיצא על שם המלוה, מלבד זה, פסול?

ותירצו, שלפעמים ישכח המלוה מהשובר וילוה לאנשים אחרים, ונמצא מפסיד את אותן הלואות שהרי השובר מבטלן, ועל ידי זה יגרם נעילת דלת בפני לזין.

[מה שאין כן בשטר מקח, שרק הלוקח עלול להפסיד אם ישכח מהשובר וימכור את השדה בחזרה למוכר ויחזור ויקנה אותה ממנו, והשובר פוסל את כל השטרות שנכתבו על שם הלוקח הזה. לכן הקשתה הגמרא שנעשה שובר כדי להציל את הלוקח מהפסד ודאי של עכשיו למרות חשש ההפסד בעתיד].

אך הקשו, שאפשר לכתוב בשובר שכל השטרות בטלין מלבד מאותו זמן של השטר החדש ואילך?

ותירצו, שאולי גזרו אטו שובר של שטרי מקח [היינו בשובר כזה ולא בשובר רגיל שפרע

ישר את הלקוחות של הלוה או של המוכר, והם אינם יכולים לומר לו לך קודם ללוה או למוכר ועמוד עמו בדין ורק לאחר שהוא יתחייב לך ויתנו לך שטר טירפא על הלקוחות שלו תבא אלינו. אלא אם הם רוצים, שיזמינו הם את המוכר או את הלוה שיבא אתם לבית דין. שאם לא כן, מה החשש שהוא יאכל בינתיים את הפירות והלא הוא צריך מקודם להזמין את המוכר לדין, אלא ודאי משמע שהלקוחות הם כהמוכר וכהלוה עצמו.

[לעיל כתבנו בפנים על פי הרשב"ם בסדר גביית החוב שהמלוה מזמין קודם את הלוה לדין ורק אחר כך כותבים לו בית דין שטר טירפא על הלקוחות].

וביד רמה כתב, שאמנם מצד הדין אין הלוקח יכול לטרוף מהלקוחות שאחריו עד שיתבע קודם את המוכר, שהרי קיימא לן שאין תובעין את הערב תחילה, אלא שהחשש הוא שמא ילך המוכר למדינת הים שאז אפשר לתבוע את הלקוחות שלא בפניו, כמו שאמרו במסכת כתובות [פח א] "שלא יהא כל אחד נוטל מעותיו של חבירו והולך ויושב לו במדינת הים".

יוכל לתת לו קרקע, (221) ובינתיים הוא יאכל מהפירות שלהם. לכן לא כותבים לו אחריות בשטר השני.

אמר מר: הויז מן האחריות שבו.

ודנה הגמרא: **היכי כתבינן?** כיצד כותבים נוסח של שטר בלי אחריות?

ומבאר הגמרא: **אמר רב נחמן: דכתבי הכי: שטרא דנן, דלא למיזבני ביה לא ממשעבדי ולא מבני חרי** [השטר הזה לא נכתב כדי שיוכל הלוקח לגבות בו, לא מנכסים משועבדים ולא מנכסים בני חורין של המוכר] **אלא כי היכי דתיקום ארעא בידיה דלוקח!** כל מטרתו היא, שהשדה תישאר בידי הלוקח, ולא יוכל המוכר להתכחש שלא מכר לו אותה.

אמר רפרם: **זאת אומרת, מדברי רב נחמן למדנו: שטר שלא נכתב בו "אחריות", טעות סופר הוא.** אנו אומרים שהסופר אשר כתב את השטר הוא שטעה ולא כתב את דבר האחריות, והרי זה כאילו נכתבה האחריות, כי אין אדם קונה שדה בלי לקבל עליה אחריות.

שהרי רב נחמן אמר **טעמא דכתב ליה הכי, שרק בגלל שהמוכר כתב לו בפירוש על**

השטר השני שאין בו אחריות. **הא לא כתב ליה הכי, גבי.** אבל אם לא היה כותב זאת במפורש, היה דינו כשטר שיש בו אחריות לגבות מנכסי המוכר במקרה שיטרפו ממנו את השדה.

רב אשי אמר: אחריות — לאו טעות סופר הוא! אלא צריך לכתוב במפורש בשטר שאין בו אחריות.

ומאי "הויז מאחריות שבו"?

דלא כתיב ביה אחריות. שלא כותבים בשטר את האחריות, וממילא אין בו אחריות, ולא כדברי רב נחמן שצריך לכתוב בפירוש שאין בו אחריות.

ההיא איתתא דיהבה ליה זוזי לההוא גברא, מעשה באשה שנתנה כסף לאדם אחד **למיזבן לה ארעא** כדי שיקנה לה שדה.

אזל, זבן לה. הלך אותו אדם וקנה לה שדה שלא באחריות, שהמוכר אינו אחראי לשלם לה אם יטרפו לה את השדה.

אתיא לקמיה דרב נחמן. באה האשה לפני רב נחמן, לטעון על אותו אדם על שקנה לה את השדה שלא באחריות.

221. נסתפקו התוס', אם המוכר אכן לא יכול לסלק אותו בכסף גם אם הוא רוצה דוקא קרקע. וכתבו, שנראה שהוא יכול לעשות כן. והקשו שאם כן, מדוע ימהרו הלקוחות לתת לו את השדה, ולא יאמרו לו שילך תחילה למוכר לקבל או קרקע או כסף, ורק אם לא יתן לו כלום שיחזור אליהם? תוס' ד"ה דמאן.

לו את החוב שעל זה לא גזרו. תוס' ד"ה בעלמא.

ובתורת חיים תירץ, על פי שיטת הראשונים שהחשב בטוען שנאבד לו השטר אינו רק שמא יהיו לו שני שטרות אלא גם שמא פרעו כבר הלוח [ראה הערה 210] ומה יועיל על זה שובר שהרי הלוח אינו צריך כלל לשלם.

ומבארת הגמרא: **אמר רב אסי: כי נעשה כאומר לו הנותן: שדה זו נתונה לך רק כל זמן שהשטר עדיין בידך, ומיד שהחזיר לו את השטר נתבטלה המתנה.**

מתקיף לה רבה: אי הכי, נגנב או אבד השטר מיד המקבל, נמי, האם גם כאן נאמר שהמתנה בטלה?!

ומבארת הגמרא: **אלא, אמר רבה: ב"אותיות נקנות במסירה", קמיפלגי. האם אדם יכול להקנות את זכויותיו האמורות בשטר על ידי מסירת השטר בלבד, או שמא צריך לזה קנין נוסף, בזה נחלקו רבן שמעון בן גמליאל ורבנן:**

רבן שמעון בן גמליאל סבר: אותיות נקנות במסירה. ולכן כאשר מקבל המתנה מחזיר את השטר לנותן הוא מקנה לו בכך את

אמר ליה רב נחמן לאותו אדם: יכולה היא לטעון "לתקוני שדרתיך, ולא לעוותי". היא שלחה אותך כדי להועיל לה, ואילו אתה קילקלת בשליחותך!

לכן, **זיל זבנה מיניה, לך אתה וקנה מהמוכר את השדה שלא באחריות, כלומר כתוב את השטר מכר על שמך, והדר זבנה ניהלה,** ואחר כך מכור את השדה לאשה **באחריות.** (222)

שנינו בבביתא: **רבן שמעון בן גמליאל אומר: הנותן מתנה לחבירו והחזיר לו את השטר, חזרה מתנתו. והכמים אומרים: מתנתו קיימת.**

ודנה הגמרא: **מאי טעמא דרבן שמעון בן גמליאל שחזרה מתנתו?**

למוכר שהוא קונה את השדה עבור האשה אלא הוא קנה ממנו סתם, ואין למוכר דין ודברים אלא עמו, ומה שהוא טוען עתה שקנה עבור האשה, אין זה מענינו של המוכר. והשליח חייב לשלם לו עבור השדה.

ומכל מקום, האשה אינה חייבת לקבל מהשליח את הקרקע, ואפילו אם ירצה לקבל על עצמו אחריות, כי היא יכולה לטעון שהיא אינה סומכת עליו אלא רק על המוכר, ומלבד זאת הרי ביחס לאשה השליחות בטלה כי "לתקוני שדרתיך ולא לעוותי" ואם היא רוצה היא יכולה לתבוע מהשליח את כספה בחזרה, אלא שרב נחמן אמר לשליח שאם היא חפצה בקרקע [בתנאי שיהא בו אחריות] יכול אתה לקבל אחריות כלפיה ובכך תיפטר מלהחזיר לה את כספה, אבל לא שהוא יוכל לכפות עליה לקיים את המכירה הזאת.

וראה הערה 219 בשם הרא"ש ויד רמה.

222. כתב הרא"ש שמהלשון "אזל זבן לה" משמע שהשליח אמר למוכר שהוא קונה את השדה עבור אותה אשה, וגם מזה שרב נחמן אמר לו שילך ויקנה ממנו שלא באחריות דהיינו שיקנה ממנו שנית, משמע שהוא אמר לו במפורש שהוא קונה עבור האשה, ולכן התבטלה אותה קניה, כדין שליח ששינה בשליחותו שהשליחות בטלה, שסתם אדם אינו זורק את כספו לחנם וקונה שדה רק באחריות.

ואם כן, היה יכול השליח להחזיר לאשה את הכסף וליפטר ממנה, אלא הגמרא מדברת כאשר אין לו כסף להחזיר לה שאז הוא צריך לקנות לה את השדה ולקבל על עצמו את האחריות.

והר"ן בקידושין [יו א מדפי הרי"ף] סובר שהמכירה אכן חלה משום שהשליח לא פירש

המתנה בחזרה. (223)

ודנה הגמרא: **במאי קמיפלגי?**

ורבנן סברי: אין אותיות נקנות במסירה. שנתנית השטר אינה מהוה קנין על המתנה, ולכן המתנה עדיין קיימת.

תנו רבנן: הבא לידון בשטר ובחזקה, אדם שבא להתגונן כנגד מי שמערער על בעלותו בשדה, והוא טוען לו שקניתי ממך את השדה ועדיין שטר המכירה בידי, וגם יש לי עדי חזקה, נידון בשטר, דברי רבי.

רבן שמעון בן גמליאל אומר: נידון בחזקה. והגמרא תיכף תבאר את מחלוקתם באופנים שונים.

ומבאר הגמרא: **כי אתא רב דימי אמר: באותיות נקנות במסירה קא מיפלגי.** מדובר באופן שהמחזיק בשדה טוען שהוא קנה את השדה משמעון, שקנאה מלוי, ושמעון לא כתב לו שטר חדש אלא מסר לו את השטר שקיבל מלוי. (224)

רבן שמעון בן גמליאל סבר: אין אותיות נקנות במסירה. ולכן לא די בשטר שבידו, שהרי השדה לא נקנתה לו על ידי אותו שטר, אלא הוא צריך להביא עדים שעשה בה קנין חזקה על ידי הבעלים שאמרו לו "לך חזק, וקני". (225)

223. כתב הרא"ש, שזה דוקא כאשר הוא מוסר לו שטר קנין שהשדה נקנתה באותו שטר. אבל אם קנה את השדה בקנין אחר והשטר אינו אלא לראיה בלבד, אי אפשר לקנות על ידי מסירת אותו שטר, שלא עדיף השני מהראשון, והרי גם הראשון לא קנה בשטר זה.

ומה שאפשר למכור שטר חוב, אף שהחוב לא נעשה על ידי השטר עצמו אלא על ידי נתנית המעות והשטר אינו אלא לראיה, זה משום שאין דרך אחרת לקנות חוב, ולכן תיקנו חכמים שיוכלו למכור את השטר כדי שלא תינעל דלת בפני לוין. [על פי ביאור הסמ"ע חושן משפט [סו לח] בדברי הרא"ש].

או משום שכיון שהשעבוד נעשה רק על ידי השטר ממילא על ידי קניית השעבוד שבשטר קונה גם את החוב. [על פי ביאור הש"ך שם [מה]. וראה בחידושי רע"א שם שהקשה שאם כן, שטר שאין בו שעבוד נכסים, או בכתב ידו שאינו גובה אלא מנכסים בני חורין, איך אפשר לקנותו?].

224. הביאור דלעיל [על פי הרשב"ם] שהמחזיק

טוען שהמערער מכר לו את השדה מתאים רק לאוקימתות הבאות בסוגיא.

225. כך מפרש הרשב"ם [ראה רמב"ן ר"ן ורש"ש]. ויש ראשונים שמפרשים שהחזקה היא חזקת שלש שנים שמביא עדים שהחזיק בה שלש שנים.

וכתב היד רמה, שלא די בחזקה בלבד אלא הוא צריך לטעון שקנה את הקרקע באחד מדרכי הקנינים מלבד אותו שטר שאינו כשר לקנות בו. כי אחרת הרי זו "חזקה שאין עמה טענה" שאינה מועילה כלום.

ועוד כתב ביד רמה, שלמדנו מכאן, שלמרות שכל הטעם של חזקת שלש שנים הוא משום שאדם אינו שומר על השטר יותר משלש שנים, מכל מקום, הוא אינו צריך לטעון דוקא שהיה לו ואבד לו, אלא אפילו הוא יטעון שקנאה מהבעלים בשאר הקנינים די בכך. שהרי כאן השטר שבידו אינו כלום, והוא גם אינו טוען שהיה לו פעם שטר אחר, ובכל זאת מועילה לו החזקה.